

IMOM AL-BUXORIY MA'NAVIY MEROSINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Islomova Dilbar Olimovna

Osiyo xalqaro universiteti pedagogika va psixologiya fakulteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Imom Buxoriy ma'naviy merosining jahonshumul ahamiyati, hamda alloma asarlarining yoshlar tarbiyasida ijobiy fazilatlarini shakllantirishdagi axloqiy tarbiyaviy ahamiyatga egaligi borasida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Hadis, inson, hadis ilmi, islom, axloqiy tarbiya, axloqan barkamol, yaxshilik, ezgulik, fazilat, meros

Bugungi kunda xalqimiz o'z oldiga qo'yan buyuk maqsadlarga erishish, jamiyatimizning yangilanishi, hayotimizning taraqqiyoti va istiqboli, amalga oshirilayotgan islohotlardagi rejalarning samarasi, avvalambor yuqori malakali, yuksak tafakkurga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash, tarbiyalash taraqqiyotimizning asosiy sharti hisoblanadi. Bu borada har bir ijodkor va olimlarimiz adabiy va ilmiy meroslarining o'rni nihoyatda katta, albatta. Jumladan, Imom al-Buxoriy ma'naviy merosining tarbiyaviy jihatdan ta'siri kuchli, chunki uning ijodida jahonshumul ahamiyatga molik masalalar yotadi.

Ayni damda Muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev tomonidan ishlab chiqilgan "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot startegiyasi" to'g'risidagi farmonida belgilangan (7ta ustivor yo'nalish), "Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash, ushbu sohani tubdan isloh etish va yangi bosqichga olib chiqish" yo'nalishida, "Buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy merosini chuqur o'rganish va targ'ib etish" maqsadga muvofiqligi, dunyoning nufuzli xalqaro tashkilotlari va ilmiy tadqiqot markazlari, universitetlar bilan hamkorlikda, buyuk ajdodlarimizning boy - ilmiy - ma'naviy merosini keng o'rganish hamda targ'ib qilishga katta e'tibor qaratilayotganligi diqqatga sazovordir.

Darhaqiqat, Imom Buxoriy ta'limotlarni o'rganish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida Yangi O'zbekiston yoshlarining ma'naviy barkamol jihatdan kamolotga erishishlari, egallagan bilim va malakalarni o'z faoliyatlarida, jamiyatimiz taraqqiyoti yo'lida to'la namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladigan darajada tarbiyalash muhim vazifalardandir. Bu kabi ezgu vazifani ijobiy hal etishda xalqimiz ma'naviy merosining ahamiyati kattadir. Shu sababli ma'naviy merosimizni tiklash, o'rganish va hayotga tatbiq etish, jahon andozalari darajasiga ko'tarishga alohida e'tibor qaratish darkordir.

Yurtimizda yashab ijod etgan buyuk alloma va mutafakkirlarning bebaho ilmiy-ma'naviy merosini tadqiq qilish, ular qoldirgan asarlarni ilmiy-izohli tarjima qilib, ommalashtirish, ularni to'plab, xalqimizga yetkazish dolzarb masalalarga aylanmoqda. Haqiqatan ham ta'lim-tarbiya jarayonida yoshlarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirish hozirgi kunda asosiy masalalardan biri.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2017-yilning 14-15 aprel kunlari Samarqand viloyatiga qilgan tashrifi chog'ida Imom Buxoriy yodgorlik majmui qoshida xalqaro ilmiy-tadqiqot markazini qurish taklifini bildirib, shunday degan edi: "Buyuk mutafakkir bobomiz, barcha muhaddislar peshvosi Imom Buxoriy mangu

qo'nim topgan ushbu maskanda o'ziga xos ma'naviy-ruhiy muhit mavjud. Majmuaga ziyoratga kelgan odam bu markazga ham kirib, o'ziga katta ozuqa olsin, bobolarimiz hikmatlaridan o'rganib ketsin. Shunda ularning qalbida ulug' ajdodlarimiz bilan faxrlanish tuyg'usi rivoj topadi, ayni paytda shunday buyuk zotlarning avlodi mas'uliyatini his etadi".

Alloma asarlarida axloqiy tarbiyaga oid ta'limotlarining markazida komillik, insonlarning o'zaro mehribon bo'lishlari, bir - birlariga har doim yordam berish, ahil - totuv yashash kerakligi, halol mehnat qilish, yaxshilik, ezgulik g'oyalari yotadi.

Imom Buxoriy qalbi pok, iymonli, atrof-dagilariga umuman zarar yetkazmaydigan, odamlarga faqat yaxshilik qiladigan va yordam beradigan insonlarnigina axloqan barkamol deb hisoblaydi. Imom Buxoriy hadislaridan: "Insonlarga yomonlik qilishdan uzoq tur. Zero bu o'zingga sadaqadir". Ya'ni, boshqalarga foydasi tegadigan odam eng yaxshi insondir. Islom insonning manman, xudbin bo'lib, faqat o'z manfaatini o'ylab, ish tutishini ma'qul ko'rmaydi. Alloh boshqalar uchun fidoyi, samimiy va hojatbaror bandalarini qadrlaydi. (Buxoriy, 2518) [2,6]

Yaxshilik va ezgulik inson axloqining asosiy fazilatlaridan biridir. Al-Buxoriy barcha insonlar bir - birlari bilan aka-uka, opa -singil va birodar ekanini alohida qayd etadi. Ular bir-birlari bilan o'zaro hamjihatlikda, bir - birlarini qo'llab quvvatlab yashashlari lozimligi e'tirof etiladi.

Alloma "Al-Adab al-mufrad" asarida ham inson axloqi odobi, ma'naviy kamolotiga doir hadislarni turli mavzular bo'yicha tasnif qilgan va izohlar bergan. Asarning ilk boblarida ota - ona oldida farzandlik burchlari, ota - onani rozi qilish, ularning haqini ado qilish, ota - ona amriga itoat qilish, ularga yaxshilik qilish, ularni dilini og'ritmaslik, qarindosh - urug'larga mehr - shavqat, rahmdillik, yosh bolalarga, ayollarga mehr - muruvvatli bo'lish, bolalar va kattalar arazlashib, urishib qolganda yarashtirib qo'yish, imorat qurishda va boshqa ishlarda kamtarlik bilan ish tutish, takabburlik va so'kinishning yomonligi, jabr - zulmning yomonligi, rostgo'ylik va yolg'onlik, halol va harom, savob va gunoh ishlar kabi inson ma'naviy hayotiga doir muhim muammolar to'g'risida fikr yuritilgan.

Jumladan, "Kimki rizqi mo'l, umri uzoq bo'lishini istasa, qarindoshlarini ziyorat qilsin (ular bilan munosabatni davom ettirsin)." (Buxoriy, 2986). Hadisi sharifda "silai rahm", ya'ni qarindoshlar bilan rishtalarni mustahkamlash xususida tavsiya bor. "Silai rahm" qarindoshlik rishtalari va mas'uliyatining unitilmasligidir. Qarindoshlar ichida yordam va e'tiborga muhojirlar bo'lsa, ulardan yordamni ayamaslik kerak. Qarindoshlik rishtasini uzish katta gunoh sanaladi. Qarindoshlar bilan yaxshi munosabatda bo'lish rizqning ko'payishi, hayotning osoyishta, quvonch bilan o'tishi va umrning uzoq bo'lishiga sababdir. [4,124] Al - Buxoriy merosida shuningdek, qo'shnichilik munosabatlariga alohida to'xtalib o'tiladi. Yaxni qo'shnichilik munosabatlari ulug'lanadi va uni rivojlantirish yoqlab chiqiladi.

Umuman olganda, Imom Buxoriy asarlarida: halollik, poklik, ota -onaga hurmat, yaxshilik, birodarlik, do'stlik, vafodorlik, mehribonlik, saxovatpeshalik, sabr - qanoat, ezgulik, adolatlilik, hamjihatlik, g'amxo'rlik, kechirimlilik, beozorlik, ilmlilik, insonning axloqiy tarbiasini shakllantiradigan fazilatlarini kiritadi. Hasad, manmanlik, behayolik, tajavvuzkorlik, buzg'unchilik, jaholat, g'iybat, nohaqlik, adolatsizlik, xiyonat, tuhmat, adovat, zulm, qotillik, ota - onaga itoatsizlik, iymonsizlik kabi salbiy tuban illatlar qattiq qoralanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Buyuk siymolar, allomalar. 1 - kitob, - Toshkent, Fan, 1995
2. 1001 mavzuda 1001 hadis (Sharh va ilovalari bilan) - O'zbekiston, NMIU, 2020 yil
3. Oltin Silsila: 1 -juz.Sahihul Buxoriy - Toshkent, "Hilol – nashr", 2016
4. 1001 mavzuda 1001 hadis (Sharh va ilovalari bilan) - O'zbekiston, NMIU, 2020 yil
5. <https://lex.uz/uz/docs/5841063//O'z.Res.Prezidentining> Farmoni "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot startegiyasi" to'g'risida.PF - 60 son, 28.01.2022 yil